

15

KÉRDÉS

GÁSPÁR MARGITHOZ

333

— Azonos Ön egy Gáspár Miklós nevű íróval?

— Igen. Azonos voltam. Negyvenöt előtt írt szindarabjaimat, újságcikkeimet, műfordításaimat Gáspár Miklós néven jegyeztem. Apám akarta így. Ő javasolta, hogy férfi álnéven írjak, mert a nem borotválkozó szerzőket nálunk senki sem veszi komolyan. Én ezt akkor elhittem neki. Ma már tudom, hogy így is van. A felszabadulás a szellemi emancipációban persze hozott változást. De a régi előítéletek az ajtóreszen át is belopakodnak. Éppen Veres Péter fejtette ki múltkoriban, hogy szerinte Kaffka Margit óta nem született nőíró Magyarországon... Ilyenformán írói mivoltomban tulajdonképpen nem is léteznék.

— Milyen kulturális pozíciókban működött eddig?

— Voltam lapszerkesztő, sajtófőnök, mozialapító, szinigazgató, főiskolai tanár, nyugdíjas. És egyfolytában író. Ha ugyan ezt a tevékenységet, nemi priuszomat figyelembe véve, foglalkozásnak lehet nevezni.

— Minek tartja magát elsősorban?

— Színházszerető embernek.

— Mikor került először kapcsolatba a színházzal?

— Én is, mint a színházi világ fele, Bárdos Artúr fölfedezettje vagyok. Ő mutatta be 1933-ban *Rendkívüli kiadás* című darabomat. Dicséretére szóljon, hogy a kéziratot tartalmazó postai boríték fölszakításakor olvasta először a nevemet. Vagyis egészen ismeretlen ember voltam. Emlegette is Bárdos Artúr: „Bekértem az irodába egy Gáspár Miklós nevű, komoly szerzőt, és megjelent egy kurtaszoknyás kislány”. Három évvel később aztán *Mindennek ára van* című darabom is színre került a Belvárosiban. Ezekről a kísérleteimről Bálint György, Kárpáti Aurél és mások igen lovagias hangnemben írtak. De én már úgy vagyok velük, mint a gyermekkori ruhákkal. Szép emlékeket juttatnak eszembe, de hordhatatlanok.

— Hány drámáját mutatták be eddig?

— Hetet.

— Melyik aratta a legnagyobb sikert?

— Az *Új Isten Thébában*. Talán azért is, mert negyvenhatban került színre, és egy ókori legenda ürügyén a koalíciós idők pártharcairól szólt. Ezt a vígjátékot Budapesten kétszázötvenszer, az ország színházaiban együttvéve ezerszer játszották.

— És melyik drámájára gondol vissza legszívesebben?

— Arra, amelyik majdnem megbukott. *Égiháború*. Így hívták. S azért is kedves nekem, mert ami az életben nem sikerült, megvalósult a

színpadon: szültem benne magamnak egy gyereket.

— Ön szerint mi kell elsősorban a sikerhez?

— Aktualitás. Szophoklészben, Arisztophanészben, Aiszkülószban is az maradt fenn, ami kétezer év óta időszerű. Nem mintha e jelentős drámaírók alá, akár névsorzárónak is, oda merném írni a nevemet! De én a magánügyeimet nem viszem a nyilvánosság elé. Az életben próbálom megoldani őket, ha sikerül. Viszont szenvedélyesen érdekel, ami az emberek tömegét igazolja. Vagyis aminek a megoldása nem tőlem függ. Ez ellen a tehetetlenség ellen úgy védekezem, hogy legalább képzeletben próbálok valami fiktív megoldást találni. Színműveim tehát be nem vallott társadalmi impotenciám játékos termékei.

„Égiháború” című darabjának bemutatóján a Petőfi Színházban (Boray Lajos, Keleti László, Kautzky József, Kovács Károly)

— Melyik műfajban dolgozik legszívesebben?

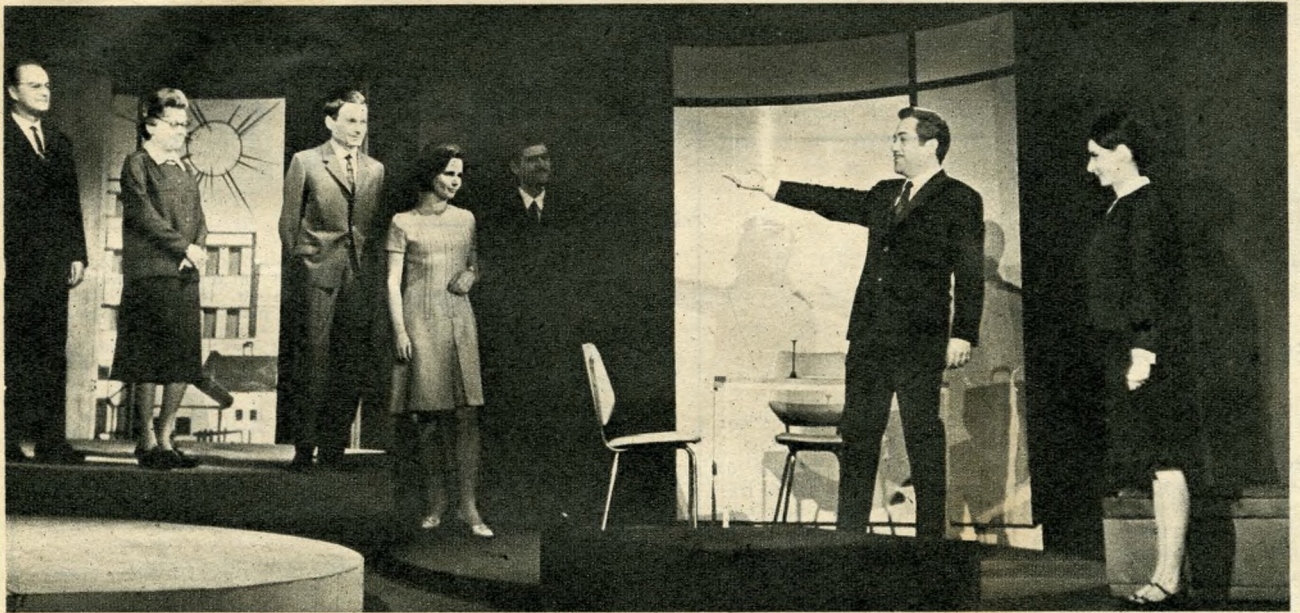
— Szimbolikus, szatirikus, történelmi, groteszk? Ezekből a vegyjelekből kellene valamilyen kémiát kimódolni. Nem tartom korszerűnek a tiszta műfajokat.

— És a drámaíróból hogyan lett színházvezető?

— Ennek kacskaringós története van. A háború után, Vas Zoltán előszobájában, a Közellátásügyi Kormánybiztosság sajtóelőadója voltam. A Városi Színház akkor még romokban állt. De a vetítőberendezés ép maradt. Megsajnáltam ezt a színházat. Arra gondoltam, ha a mozigéppel filmeket vetítenénk, a bevételből talán rendbe lehetne hozni az épületet. „Rendben van — mondta Vas Zoltán, az ő kemény és durva kedvességével. — Csinálja meg. De vegye tudomásul, hogy maga felelős érte. Ha tönkremegy, kötelet dobok a nyakára!” Mivel az életem is kockán forgott, nem ment tönkre... Sőt, mi finanszíroztuk az operetteket játszó Magyar Színházat is. Így lettem mozis és szinidirektor, egy füst alatt. 1949-ben megalapítottam a Színművészeti Főiskola operett-stúdióját. Majd a következő évben a Fővárosi Operettszínház igazgatójává neveztek ki. Ma olyan távemlékem van erről az időről, mintha hét évig haza se mentem volna a Nagymező utcai épületből. Mindenesetre egy sort se írtam. Anya voltam, akinek nincs módja a gyermekeit táplálni, mert elszegődött dajkáknak.

— Mi a véleménye az operettműfaj körüli vitákról?

— *Thália neveletlen gyermeke* címen húsz éves könyvem jelent meg erről a témáról. Talán megkérném inkább, hogy olvassa el...

Jelenet a „Ha elmondod, letagadom” című szatirikus játékból

— Jó színigazgatónak tartotta magát?

— Erre nem tudok határozottan felelni. Egy korabeli karikatúra portrőrönggyel a kezemben ábrázolt. Akkoriban kezdtük el ugyanis a bécsi operettek „portalanításának” munkáját. Az eljárás, úgy történt, hogy az operettmesébe beledobtunk egy-két ironikus figurát, majd körülöttük kezdtük el pörgetni a cselekményt, s ettől a leghigabb szentimentalizmus kicsapódott a szövegekönvből. Így került Cecília is a Csárdáskirálynőbe, s hízott főszereppé Sir Bazil figurája a *Luxemburg grófjában*. Nem tudom, a módszer helyes volt-e? De kétségtelen, hogy elképzeléseimben nagyon katonás voltam. Emlékszem, a *Szelistyei asszonyok* premierje után, a színházi társalgóban hajnali háromig vitakoztam Révai Józseffel. Ő hazafias álromantikával vádolta az előadást. Én tagadtam ezt. Végre Révai, bepárasodott szemüvegét törölgetve fölállt és így szólt: „Hiába Margit, nem tudjuk meggyőzni egymást...” És minden a helyén maradt. Különben Révairól sok rosszindulatú legenda van forgalomban. Én becsültem őt. Főként azért, mert gyűlölte a talpnyalókat, és vitapartnerreit hatalmas szóval sohasem hallgattatta el... De a színészekkel már nem voltam ilyen magabiztos. Belőlem a színészek mindig anyaérzelmekeket váltottak ki. Hiszen a legrakoncátlanabb színészben is egy ősi gyermek toporzékol. S én érzelmi alapon bántam velük. Ez nagy hiba volt. A fiatal tehetségeket sztároltam, majd konkurrenciát kerestem nekik, s akkor úgy érezték, hogy ejtettem őket. Az ilyesmi felborzolta az anyaöszönömet. Pedig a színigazgató mindenkinek nem kedvezhet egyszerre. Tudomásul kell venni: a kappanhangú, kiöregedett tenorista mindig az igazgatót hibáztatja, mert nincs magas cé-je vagy magas há-ja.

Bulla Elma és Mádi Szabó Gábor a „Hamletnek nincs igaza” című színműben

— Minek köszönheti, hogy a színészek kedvezően nyilatkoznak Önről?

— Az időnek. A leköszönt színigazgató okvetlenül kedvesebb, mint az éppen hivatalban levő. Honthy Hanna a múltkor így beszélt rólam: „Imádtuk egymást Gáspár Margittal!” Meghatódtam ettől a vallomástól. Drága Hannuska! Úgy látszik, elfelejtette, hogy mi hét évig egyfolytában veszekedtünk...

— Vállalna-e újra közéleti szerepet?

— Ments Isten!

— És végül: hisz-e a művész tömegmozgósító erejében?

— Történelmi példával válaszolnék. Főhőse Madame Raocourt, a ti-

zennyolcadik század nagy francia színésznője. Raocourt asszony vak royalista volt, a forradalom idején bezárta szívét, ajtaját, színpadra se lépett. Majd a Bourbonok visszatértekor kendőt lobogtatott királya éljenzésére. De nem sokkal később meghalt. Hatalmas tömeg kísérete korporsóját a halottas háztól a templomig. De a templomkapu zárva volt. A színészt ugyanis a forradalom előtt és után nem tartották teljes jogú állampolgárnak. Templomi fölravatalozását is királyi törvény tiltotta. Az istenadta nép azonban nekifeszült a templomkapunak, bezúzta, újra kiáltozni kezdte a jogait, s Franciaországban ismét kitört a Bourbon-ellenes zendülés. Erről szeretnék most regényt írni: a színésznőről, aki holttában egy érzelmeitől idegen fölkelés elére áll.

Galsai Pongrác